

Teabepäeva nimetus: Karksi-Nuia Aianduse ja Mesinduse Seltsi teabepäev.

Koht ja aeg: Karksi-Nuia kaupluse Kadri II korrus, 08.12.2018. a.

Lektor: Jorma Õigus, lektorileping nr PR-15-A.3-31

Kokkuvõtte teemal: Mesilaste tõud ja nende iseloomustus, olulised tunnused, omadused ja erinevused. Tõuaretuse võimalusi mesilas.

Meile tuntuim meemesilane ladina keeles on „apis mellifera“." Apis" tähendab mesilane, „mellifera“ - tähendab, see kes kannab mett. Kuigi mõnedes kohtades võime leida, et on kirjutatud „mellifika“, mis tähendab mee valmistaja, mis oleks ka õigem, kuid ametlikult on siiski mellifera. Oma nime on meemesilane saanud Carl Linne-lt 1758a.

Indias ja Kagu-Aasias elab veel 8 mesilasliiki, india mesilane - apis indica, india hiidmesilane - apis dorsata, india käabusmesilane - apis florea. Mesilasel on veel kaks alamliiki apis mellifera adansonii - aafrika meemesilane ja apis mellifera mellifera - Euroopa meemesilane.

Liigisiselt jagunevad populatsioonid rassideks. Erinevaid populatsioone eristatakse morfoloogiliste omaduste alusel (erinevused on mesilaste peal näha). Rasse saab veel eristada tänapäeval geneetiliselt. **Rass** on mingite geneetiliste iseärasustega organismide liigisisene rühm. **Tõug** on mingi isendite kogum, millel on ühtne põlvnemine ja ühesugused omadused ning mille arvukus võimaldab teha aretustööd. Mesilasi järjestatakse: liik-alamliik-rass-tõug-liin.

Eestis tuntumateks mesilasrassideks mida siin kasvatatakse või on kasvatatud, võib nimetada: kohalik tumemesilane (apis mellifera mellifera), kraini mesilane (apis mellifera carnica), itaalia mesilane (apis mellifera ligustica), kaukaasia mesilane (apis mellifera caucasica).

Eestis tuntumaks tõuks võib nimetada buckfasti. Buckfasti mesilane on ristandmesilane ja tal ei ole kindlaid välimiku omadusi. Buckfasti mesilast on ristatud 14 erineva mesilasrassiga. Buckfasti mesilastõu aretus sai alguse 1919a Buckfasti kloostri, Inglismaal munk - vend Adami juhtimisel.

Kohalik tumemesilase (apis mellifera mellifera) tunnusteks on tumedat värvi, tõmbi tagakehaga ja lühikeste jalgadega 5 mm laiune isend. Tagakeha seljaloogel on kitsad, kuid pika karvastikuga karvavööd. Iminokk on lühike 5,9-6,4mm. Mesilasema muneb ööpäevas 1500-2000 muna. Headeks omadusteks võib pidada vähest sülemlemistungi. Nad taluvad talvesöödas lehemee olemasolu ja ei haigestu nosematoosi ja ei reageeri välistemperatuuri kõikumisele. Tarvitab kuni 16 kg talvesööta ja on talvekindel. Halbadeks omadusteks on liigne agressiivsus, ärrituvad kiiresti, väljatõstetud kärjelt panevad plehku ja seetõttu on raske ema leida. Laisad uute korjealade otsimisel, millest tuleneb väike saagikus - keskmiselt 18 kg mett pere kohta ja arenevad kevadel aeglaselt. Ei kaitse oma pesa ja eksivad ise võõrastesse tarudesse.

Kraini mesilane (apis mellifera carnica) on sihvaka 4,5 mm laiuse kehaga, mille tagaosaga teravneb torpeedokujuliselt. Värvuselt on nad pruunid, kaetud laiade hallikate karvavöödega, iminokk on 6,4-7,0 mm. Mesilasema muneb ööpäevas 1400-2000 muna. Heaks omaduseks on kevadel varane ja kiire areng. Otsivad agaralt uusi saagi allikaid ja lülituvad kiiresti uutele toiduallikatele. Tänu pikale iminokale on nad head nektari toojad ja orienteerujad. Iseloomult rahulikud ja

püsivad taru läbivaatamisel kärjel. Hommikune varane ja õhtul hiline tarust väljalend. Halbadeks omadusteks on, et emad lõpetavad munemise augustikuul ja pere läheb talvituma väikesearvulisena. Talvine söödakulu pere kohta on keskmiselt 20 kg. Keskmisest suurem sülemlemistung ja kaitsevad pesa halvasti. Itaalia mesilane (*apis mellifera ligustica*) on keskmise suurusega 4,8mm laiused, saledate sihvakate jalgadega. Tagakeha seljalooked on kollased, tagakeha tipp on tume ja torpeedokujuline, teravnev. Karvavööd on keskmise laiusega või laiad, karvastik on lühike ja kollakas. Iminokk on suhteliselt pikk - keskmiselt 6,4...7,0 mm. Mesilasema muneb ööpäevas 1500-3000 muna. Headeks omadusteks on nende rahulikkus ja püsivad kargedel pesa läbivaatuse ajal. Mesilasema jätkab isegi tarust väljavõetud kärjel munemist. Mesilased on agarad uute korjeallikate otsimisel. Nende sülemlemistung on väike. Kevadel varane ja sügisel hiline haudme areng. Itaalia mesilasemade munemisvõime on väga suur, isegi korjevaesel ajal jätkab ema munemist. Halbadeks omadusteks on, et itaalia mesilastel on sügisel tarus hiline haue ja kevadel varajane haue. Sellepärast on talvine söödakulu keskmiselt 25 kg. Talvine mesilaste kadu on suur, sest nad ei talu temperatuuri kõikumisi ja väliseid ärritajaid. Samuti ei talu nad talvesöödas lehemett. Röövivad nõrgemad pered meest tühjaks.

Buckfasti mesilast (ladinakeelne nimetus puudub) morfoloogiliselt määratleda ei saa kuna puuduvad ühesugused välimiku omadused. Heaks omaduseks on nende rahulik iseloom ja püsivad hästi tarust väljavõetud kargedel. On suhteliselt sülemlemiskained. Perede areng on kiire. Ema ei katkesta munemist ka korjevaesel ajal. Koguvad palju õietolmu ja sobivad pidamiseks merelise kliimaga aladel ranniku ja saarte piirkonnas. Halbadeks omadusteks on, et kuna perede areng on kiire, siis vajavad nad suuri korpustarusid. Tarud tuleb paigutada suhteliselt kaugemale üksteisest, kuna neil mesilastel on halb orienteerumisvõime ja nad eksivad kergesti võõrasse tarru, kust kalduvad varastama. Ema ei katkesta munemist ka korjevaesel ajal, mistõttu pere võib nälga surra kui ei ole korjet ja mesinik ei mõista õigel ajal sekkuda. Talvituvad suurearvulisena ja söödakulu talvel on suur. Ristumisel kraini või tumemesilastega on ristandid kurjad.

Väikemesila tõuaretuses on mõistlik kasutada massvaliku meetodit. Paljundatakse ainult neid peresid, kes on ühe ja sama mesilasema elujooksul andnud mitu aastat järjest stabiilselt toodangut. Kes on rahulikud, haigustele vähem vastuvõtlikud, talvituvad hästi, arenevad vastavalt paikonna korjetingimustele, sülemlemiskained, ehitavad korralikult kvaliteetseid kargi. Samuti võib veel omale meelepäraseid omadusi arvesse võtta. Massvaliku juures seatakse endale kindlad eesmärgid, mida püütakse saavutada, kuigi kõiki omadusi ei ole korraga võimalik saavutada.